

SEPPÖ NIEMELÄ

Avoliittokoulutus parisuhteen mielenterveystekijänä

Yhteiskunnan ydinsolu

Perhettä on totuttu pitämään yhteiskuntamme ydinsoluna. Se on hyvin intiimi, arvoihin ja velvollisuuksiin perustuva instituutio, jonka jäseniä yhdistävät emotionaaliset siteet. Useimmiten se jakaantuu kahta eri sukupolvea edustaviin jäseniin. Suomessa 80 prosenttia lapsista syntyy avioliitossa oleville vanhemmille (1988) ja 20 prosentista suurin osa syntyy avioliitonomaisissa olosuhteissa. Sekä lasten olosuhteiden että aikuisten kannalta voitaneen sanoa, että perhe rakentuu yleensä siis pysyväksi toivotun parisuhteen perustalle.

Parisuhteista avioliitto on ylivoimaisesti yleisin. Sen monitahoisuutta kuvaa esimerkiksi kirjailijan ajatus, että "avioliitto on ainoa taloudellinen yritys, johon liitytään tunnesuhteiden pohjalta." (Erno Paasilinna).

Perheen ihmissuhteet ja ihmissuhdetaidot ovat kuitenkin alkaneet korostua yhä enemmän, sen jälkeen kun perustoimeentulo on tullut turvatuksi. Kasvatuksen tietosanakirja (Husén, 1985) määrittelee perheen tehtäväksi olla yhteiskuntamme perusmielenterveysyksikkö. Sen päätehtäviä on vakiinnuttaa ja lisätä aikuisjäsentensä kasvua ja turvata kasvu- ja kehitysympäristö lapsille. Määritelmä heijastaa länsimaista "sekä-että"-kehitystä. Painotetaan sekä lasten elämää ja sosiaalistumista että vanhempien suhteen taapainoista kehitystä.

KUVA VASEMMALLA

Luonnostelma vuodelta 1903
Pablo Picasson teokseen *Elämä*

Aviosuhteen kehitys on usein samaistettu perheen kehitykseen lasten ikävaiheiden ja niiden kehitysvaiheiden mukaisesti. Nykyään parisuhde käsitetään kuitenkin eteneväksi prosessiksi, jossa on omat kehitysvaiheensa ja siirtymäjaksonsa. Yhä perustellummin voidaankin kysyä, onko lasten kasvattaminen sen vaikeampaa kuin puolisona oleminen.

Yhteiskunnan jatkuva rakenteellinen muuttuminen ja perheessä ja avioliitossa tapahtuvat muutokset kietoutuvat toisiinsa. Varhain opitut toimintamallit ja niihin liittyvät merkitykset ja arvostukset pitäisi sopeuttaa uusiin tilanteisiin. Toisaalta ihminen myös luo uusia merkityksiä, arvostuksia ja käytäntöjä, joita tässä yhteydessä voidaan pitää perhekulttuurina. Muuttuvissa olosuhteissa etenkin perheen aikuisjäsenen tarve kehittää perhekulttuuria kasvaa. Tämä lisää jäsenten välistä yhteyttä. Toisaalta myös tarve kasvattaa vastuullista yksilöllisyyttä suurenee. Teoreettisesti tämä näkemys on verrattain familistinen hylkäämättä silti individualismia. Tätä käsitystä voidaan pitää Suomessakin perinteisenä.

Perinteistä avioliittoa arvostellaan mm. siitä, että siinä elävät ja sen tukijat asettavat **suhteen pysyvyyden** arvoksi sinänsä. Pysyvyyden sijalle tulisi saada jotakin, koska ihmiset tahtovat aviosuhteeseensa laadullista sisältöä, ei pelkkää pysyvyyttä. Kokemuskin osoittaa, että periaatteessa pysyvyyttä kannattavien ihmistenkin avioliittoja purkautuu.

Pysyvyyden kyseenalaistaminen voidaan tehdä moniulotteisesti esimerkiksi fyysisellä, psyykkisellä ja hengellisellä alueella. Vallitsevan perinteisen avioliittomallin sisältö on verrattain riippuvainen sitä ympäröivästä kulttuurista. Meillä suurin osa avioliitoista solmitaan, ainakin muodollisesti, kristillisen mallin mukaan. Siinä pysyvyys on väline, jonka tarkoitus on antaa suhteelle mahdollisuus kasvaa ajan myötä. Selvää on myös, että tällä mallilla on monia muunnoksia, joista osa noudattaa malliansa vain seremoniaalisesti. Toisaalta suomalainen kulttuuri on edelleen näiltä osin verrattain yhtenäinen. Vihkimistapojenkaan erilaisuus ei kerro pariskuntien eroista niin paljon kuin esimerkiksi avioitumisikä.

Pysyvyyden merkitys on kuitenkin yleisesti tunnustettu. Poikkeuksen tekee niinsanottu kierukkamalli. Siinä ei anneta arvoa elämänkaaren pituiselle suhteelle, vaan korvataan se eri elämänvaiheissa toisiaan seuraavilla suhteilla. Tällainen ajatus ei ota huomioon parisuhteen ja yksilönkehityksen vaiheiden yhteenkietoutumista. Se ei ota huomioon myöskään perheen elämänkaarta lasten pysyvänä kasvuympäristönä. On syytä huomata vielä, että uusperheenkin malli voisi olla mikä tahansa tässä mainituista muunnoksista.

Toinen arvostelua herättävä tekijä perinteisessä avioliitossa ja perheessä on **epäitsekäs rakkaus** ja itsensä uhraaminen yhteisen edun tai toinen toisensa hyväksi. Joidenkin tutkijoiden arvioiden mukaan rakkaus on muuttumassa. Se ei enää merkitsi itsensä antamista, vaan itsensä kehittämistä. Itsensä antamisessa on kysymys perheestä, yhteiskunnasta ja lapsista. Rakkaus itsensä kehittämisenä perustuu vaihtoon, tyydytystä tuottavien ”suhdehyödykkeiden ostamiseen ja myymiseen” puolisoitten välillä. (Scanzoni 1983) Vaikka ajatus on kärjistetty, herää kysymys siitä, miksi on päädytty näin mekanistiseen ihmiskäsitykseen. Tärkeä kysymys on myös voidaanko epäitsekkyys ja kehitys asettaa vastakkain. Tämä kysymys nousee tietenkin aivan erilaisesta ihmiskäsityksestä. Sen mukaan epäitsekkyys voi sekä kasvattaa että tuottaa eri tavoin tyydytystä. Tässä mielessä epäitsekkyys sisältää oma-aloitteisen ja molemminpuolisen toinen toisensa hoivaamisen. Epäitsekkyuden motiivi on käänteinen ”suhdehyödykkeiden vaihtoperiaatteelle”.

Avioliittokoulutus

Avioliittokoulutus on yksi osa perhekasvatusta, joka puolestaan on osa perheneuvonnan kokonaisuutta. Kehitysmaissa perhekasvatus voi olla lähes mitä tahansa, mikä parantaa perheen hyvinvointia. Kehittyneissä länsimaissa se rajoittuu yleensä informaation jakamistilanteisiin ja mahdollisuuksiin osallistua toimintaan, jonka avulla voi parantaa nykyisiä tai tulevia perhesuhteitaan. Meillä aikuisten avioliittokoulutusta voidaan pitää vapaaehtoisena osallistumisena opetuksen ja kokemuksen kautta oppimiseen, jonka tavoitteena on puolisoitten välisen suhteen ja puolisoitten oman persoonallisuuden kehittyminen. Vapaaehtoisuuden sijasta voidaan pohtia myös, olisiko avioliittoon aikovia velvoitettava avioliittokoulutukseen. Tällaista näkemystä voitaisiin puolustaa mm. lasten etujen kannalta yhteiskunnan näkökulmasta. Toisaalta vanhemmilla on luonnollinen oikeus ja useimmiten myös halu edustaa lastaan ja puolustaa tämän oikeuksia. Vanhemman näkökulmasta ”velvollisuus” voisi siis korvautua myös, kuten synnytysvalmennuksessa, vapaaehtoisuudella.

Vapaaehtoisuudella on voimakkaat edut puolellansa. Hyvää kehitystä on myös ollut peruskoulun puitteissa se, että perhekasvatus on saatu IX luokkien oppiaineeksi. Opettajat ovat yleensä

motivoituneita aiheesta, mutta yksi viikkotunti rajoittaa parisuhteeseen liittyvän opetuksen usein vain muutamaaan teknisesti valistavaan tuntiin. Oppilaiden valmiudet eivät kuitenkaan estäisi opiskella sitä, miten luodaan pohja myös syvemmälle ihmissuhteelle.

Tällä hetkellä suhteen hoitamiseen liittyvä opetus sisältö jää paljolti vain vapaan sivistystyön huoleksi. Avioliittokoulutuksella on sekä sosiaalinen tilaus että yhä kasvava merkitys yhteiskunnalle. Elinikäisen oppimisen yleistyminen vahvistaa tätä asemaa. Kun koulutusta yleensä arvostetaan meillä, antaa se myös avioliittokoulutukselle positiivisemmän aseman verrattuna esimerkiksi perheneuvontaan ja -terapiaan, joihin haudutaan usein vasta viimeisessä hädässä. Koulutuksen järjestäjinä ovat yleensä julkisyhteisöt tai kansalaisjärjestöt ja osallistujat rahoittavat useimmiten itse osallistumisensa.

Eräs koulutuksen vaikuttavuutta heikentänyt seikka on viime aikoihin saakka ollut se, että aviosuhteen kehitys on usein samastettu perheen kehitykseen lasten ikävaiheiden ja niiden kehitystehtävien mukaisesti. Nykyään parisuhde käsitellään kuitenkin eteneväksi prosessiksi, jossa on omat kehitysvaiheensa, siirtymäjaksonsa ja niihin liittyvät kehitystehtävät. Yhä perustellummin voidaan kysyä, onko lasten kasvattaminen sen vaikeampaa kuin puolisona oleminen. Parisuhteen kehityksestä käytetty psykodynaaminen lähestymistapa rakentuu parisuhteessa tapahtuvalle separaatio-individuaatio prosessille eli yksilön persoonallisuuden jatkuvalle kehitykselle myös aikuisiässä. Suomalaisessa perheneuvonnassa lienee käytetyimpiä kolmivaihejaottelu. Vaiheiden nimet kuvannevat myös niiden sisältöä: symbioosi- eli ihastumisvaihe, erillistymis- eli ristiriitavaihe ja kumppanuus- eli erilaisuuden hyödyntämisyvaihe (Hämäläinen, 1985, 110-125, Niemelä 1989, 158-169).

Parisuhteen tyydyttävyyttä

Parisuhteen tyydyttävyyttä pidetään yhtenä tärkeimmistä avioliittoa ylläpitävistä tekijöistä. Se on myös ehkä parisuhteen eniten tutkittu muista tekijöistä riippuva asia. Tyytyväisyyden kehittyminen, ylläpito ja rakentaminen kietoutuvat parisuhteen pysyvyyteen: "Jos pysyvyys on epävarma, miksi kannattaisi investoida suhteeseen?" Suhteen luomiseen liittyy tietenkin aina

riski, mutta riskin ottamisessa koettaneen yleensä enemmän elämän makua kuin ei-riskin ottamisessa. Aviosuhteen molemmille osapuolille riskin minimointi on kuitenkin sekä järkevää että emotionaalisesti palkitsevaa. Se antaa sijaa luovuudelle, joka on ihmiselle tyyppillistä. Riskiä vähentävinä tekijöinä on pidetty mm. riittävää seurustelu-aikaa, avioitumisikää ja avioitumista edeltävää avoliittoa. Avioeroisuus on vuosien 1960-75 välillä avioituneilla ollut pienintä 25-35-vuotiaina ja suurinta alle 20-vuotiaina avioliiton solmineilla. (Lindgren 1986) Avioituminen ei kuitenkaan näytä vähentäneen erojen määrää, mutta avioitumisikään liittyvät tekijät sen sijaan lienevät yhteydessä suhteen onnistumiseen.

Viimeaikaisissa tutkimuksissa aviosuhteen tyydyttävyyttä pidetään lisäksi tekijänä, joka riippuu mm. avioliiton vaiheista, konkreettisesti havaittavasta avioliittotyyppistä ja aatteellisesta avioliittoiideologiasta sekä yhteisestä toiminnallisuudesta. Virallisesti tarjolla oleva vaihtoehto suhteen epätydyttävyyteen on monille ihmisille negatiivinen: "vapaus purkaa liitto", kun se ei enää tyydytä. Avioliittokoulutus tarjoaa positiivista vaihtoehtoa.

Seuraavien tietojen ja niihin liittyvän pohdiskelun perustana ovat kotimaassa eräästä noin viikon mittaisesta internaattityyppisestä avioliittokoulutuksesta saadut tutkimustulokset. Tutkimus tehtiin Tampereen Yliopiston kasvatustieteiden laitokselle (Niemelä 1989) seurantatutkimuksena siten, että alkumittaus suoritettiin kaksi viikkoa ennen koulutusta ja loppumittaus yhdeksän kuukautta koulutuksen jälkeen. Rinnalla käytettiin lisäksi kontrolliryhmää, joka oli käynyt vastaavan koulutuksen vähintään kaksi vuotta ennen tutkimusajankohtaa. Oppiminen perustui etupäässä vuorovaikutusprosesseihin. Osallistujat sopivat aviopareittain tavoitteensa luentoaiheiden puitteissa ja olivat itse vastuussa niiden saavuttamisesta. Ryhmässä heillä oli mahdollisuus saada yhteisiä oppimiskokemuksia. Kahta tai kolmea paria kohden oli yksi ryhmänjohtajapari, jolla oli lyhyt maallikkokoulutus ryhmänjohtamisesta. Avioliittoiideologiana oli perinteinen kristillinen avioliitto, jota kuvaa mm. uskollisuus, epäitsekkyys, romanttisuus ja kotikeskeisyys sekä oman ja toisen erillisen minuuden hyväksyminen. Avioliittotyyppiä arvioitiin vain kotikeskeisyyden vahvuudella vastakohtana työkes-

keisyydelle. Tyytyväisyyttä tarkasteltiin erityisesti emotionaalisen tyytyväisyyden näkökulmasta. Yhteistä toimintaa tutkisteltiin osana puolisoiden molemminpuolista kiintymystä, toiminnallisena rakkautena.

Muodollisesti koulutus oli järjestetty suurehossa kansanopistossa, erään vapaata sivistystyötä tekevän järjestön ja erään toiminnallisesti monipuolisen kristillisen järjestön yhteistyönä. Opetusta oli koeteltu ja kehitelty runsaat kymmenen vuotta. Keskeisimpiä teemoja olivat kristillinen avioliittomalli, rakkauden lajit, prioriteetit, sukupuolielämä, itsetunto, miehen ja naisen samanlaisuus/erilaisuus, huomaavaisuudet, kommunikaatio-opetus ja puolisoitten tarpeiden täyttäminen.

Tutkimuksen teoria sisälsi joitakin syy-seuraussuhteita, erityisesti oletus koulutuksen myötävaikutuksesta puolisosuhteen tilaan on tällainen päätelmä. Jotkin muutkin tekijät kuin koulutus voivat vaikuttaa tuloksiin. Näitä tekijöitä pyrittiin kontrolloimaan em. vertailuryhmällä, jolla ei ollut koulutusta edeltävää tutkimusvaikutusta. Iästä johtuvien tekijöiden tarkistamiseksi tutkimusjoukko jaettiin nuorten ja varttuneiden ikäryhmiin. Nuorten ikäryhmään luettiin mm. vastanaimeet ja vain alle kouluikäisten lasten vanhemmat. Varmistustoimenpiteillä ei tietenkään ole saatu kontrolloitua kaikkia kehitykseen vaikuttavia tekijöitä. On myös huomattava, että tulokset perustuvat tutkimushenkilöiden subjektiivisiin havaintoihin puolison ja omasta käyttäytymisestä sekä asenteista. Analyysissä käytettiin monimuuttujamenetelmiä ja yksittäismuuttujien vertailuja.

Nuoret poikkeavat varttuneista

Koulutukseen osallistuneet nuoret avioparit arvostivat avioliittoaan enemmän ja olivat koti-keskeisempiä kuin varttuneemmat parit. Kotikeskeisyys oli molemmilla ikäryhmillä enemmän periaatteiden (ideologian) kuin toiminnan tasolla. Ikäryhmien vertailu viittasi siis avioliiton vaiheisiin. Koulutuksen tavoitteita ei kuitenkaan oltu eriytetty suhteen kehitysvaiheiden mukaan, vaan ne oli asetettu yleisesti.

Ikäryhmistä riippumattomana tärkeimpänä muutoksena voitaneenkin pitää sitä, että asioita

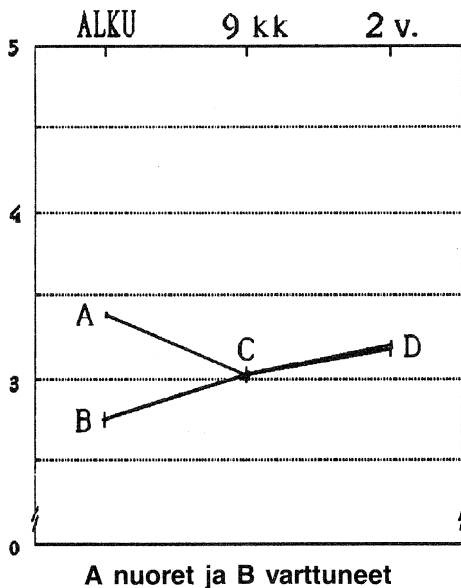
alettiin panna tärkeysjärjestykseen uudella, puolisoa tyydyttävällä tavalla. Erityisesti ratkaisujen tekeminen muuttui kokonaisvaltaisemmaksi niin, että esimerkiksi puolison huomioonottaminen arkipäiväisissä ratkaisuissa parani. Tämä viittasi siihen, että kristilliseen arvojärjestykseen kuuluva kokonaisvaltaisuus vahvistui. Jumalasuhteen vaikutus puolisosuhteeseen ja ratkaisun tekoon vahvistui. Kun ennen koulutusta puolisoitten yhteinen toiminta, aloitteet ja rupattelu sai viihteellisen merkityksen, alkoi näiden merkitys koulutuksen jälkeen saada puolison kunnioituksen vivahteita.

Koulutuskokemusten ja tutkimustulosten välillä oli hämmäntävä ero, sillä nuorten avioparien kyseessäollen ei mm. saavutettu koulutustavoitteita molemminpuolisissa ymmärretyksi tulemisessa ja yhdessä toimimisessa. Kokeneetkin kouluttajat pitivät avioliiton vaiheita teoriassa totena, mutta niiden käytännön ilmenemismuotoja ei osattu havainnoida. Kun kouluttajien havainnot tunneilmaston kehittymisestä olivat vastakkaisia keskimääräiselle kehitykselle, erityisesti koulutuksen aikana (sisäisessä arvioinnissa), hämärsivät ne alkavan ristiriitavaiheen niitä piirteitä, jotka käytännön selviytymistilanteissa korostuvat.

Keskimääräisesti tyytyväisyys avioliittoon heikkenee **ihastumisvaiheen** jälkeen. Ajan myötä roolivaatimukset kasvavat, kumppanuus ohentuu, yhteinen toiminnallisuus ja tunnustuksen antaminen vähenevät ja hellyyden osoitukset harvenevat. Kehitys on kuitenkin usein U-muotoa, sillä myöhemmällä keski-iallla, tyhjän pesän vaiheessa tyytyväisyys saattaa kasvaa uudelleen. (Melville 1983, 326-344)

Ero nuorten ja varttuneiden avioparien välillä ennen koulutusta muistutti kehityskaaren alkua ja keskivaihetta. Nuorten avioikä oli keskimäärin neljä vuotta, mikä viittaa vielä ihastumisvaiheeseen. Heidän toiminnallinen rakkautensa oli aktiivisempaa kuin varttuneiden (Kuvio 1.) ja myös erillisyyden tarve oli vähäistä. Luennot ja oppimiskokemukset ryhmissä paljastivat nuorille aiemmin piilossa pysyneitä ongelmia ja tarpeita ja käynnistivät ristiriitavaiheen, jossa erillisyyden tarve vahvistuu. Yleinen tyytyväisyyskehitys ennustaa nuorten suhteeseen ongelmia. Riskialtiutta kuvaa sekin, että avioeroja tapahtuu maasamme eniten neljännen ja seitsemännen aviovuoden välillä.

KUVIO 1. Toiminnallinen rakkaus

A nuoret ja B varttuneet

Nuoret ovat koulutukseen tullessaan ihastumisvaiheessa. Heidän toiminnallinen rakkautensa (A) on selvästi aktiivisempaa kuin varttuneiden (B). Koulutus näyttää jouduttavat nuorten siirtymistä ristiriitavaiheeseen, jossa yhteinen toiminnallisuus heikkenee (C). Toisaalta koulutus myös edistää esimerkiksi yhteisten viihdyttävien harrastusten ja rupattelun vähentymistä siihen, mihin se ilman koulutusta heikkenee varttuneilla (B). Vielä kahden vuoden kullutta aktiivisuus on molemmilla ikäryhmillä parempi (D) kuin ilman koulutusta (B). $N_1 = 132$ (kuviossa A + B tai C = tutkimusryhmä), $N_2 = 250$ (kuviossa D = kontrolliryhmä). N_2 oli koulutettu kaksi vuotta ennen N_1).

Yllättävä itsenäistyminen vahvistuu

Edellä mainitut tulokset vahvistavatkin väitettä, että ihastumisvaiheen romanttisella rakkauksella ei ominaisuuksiensa tähden ole puolisoita yhdistävää "voimaa" kehitysvaiheen vaihduttua. (Juntumaa 1986) Ihastumisvaiheen jälkeen tunneilmaston ylläpitämiseen tarvitaan epätavallista rakkautta, jossa on keskinäistä erilaisuuden hyväksymistä ja anteeksiantamista.

Kehittyneessä avioliitossa romanttiset fantasiat eivät hallitse, mutta toimivat silti persoonallisuutta lujittavina osa-aineksina. Tutkimuksen varttunut keskivertopari oli ollut naimisissa 12 vuotta ja puoliset olivat verrattain tyytyväisiä avioliittonsa tunneilmastoon jo ennen koulutusta.

Toiminnallinen rakkaus oli kyllä heikentynyt (Kuvio 1.), mutta tyytyväisyys oli ehkä sopeutettu kehitykseen, "ei vaadita liikaa". (Vrt. kuvio 2.)

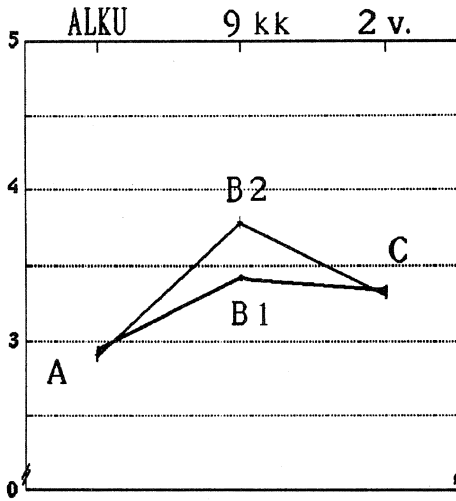
Nuorten ikäryhmässä tulos viittaa siihen, että koulutustavoitteet tulee asettaa uudelleen siten, että nuoret oppivat täyttämään ristiriitavaiheen tarpeita. Silloin aviosuhteeseen halutaan itsenäisyyttä ja oman identiteetin rakentumista. Koska erillisyyden tarve voimistuu, hämärtyy yhteyden merkitys. Suhteen pysyvyys on silti välttämätön, jotta puoliset voisivat kehittyä seuraavaan vaiheeseen. Koulutettaville pareille on usein yllätys, että toistenkin pariin tarpeet ovat ajan myötä vaihtuneet. Yllättävää on varsinkin se, kun voimakas yhteyden tarve vähenee ja tilalle tulee päinvastaiselta näyttävä itsenäisyyden tarve. Tästä päätellen puoliset eivät aina tiedosta, että heidän kehityksensä on normaalia. Tarpeiden kehitystä on myös vaikea nivoa suhteen ja oman minuuden yhteiseksi parhaaksi. Koulutuksen myötä ärsyttävät ja miellyttävät asiat aletaan kuitenkin kokea yhteisempinä toisten aviopariin kanssa. Yhteinen sosiaalinen todellisuus muiden kanssa vahvistuu. Toisaalta nuoret kokivat, että omassa aviosuhteessa puolisten välinen ymmärtämys ei vahvistunut eikä vähentynyt. Yhteisten harrastusten määrä jopa väheni. Siitä huolimatta aviosuhteen toiminnallinen arvostaminen lisääntyi. Tämä saattaa tietenkin vaikuttaa mm. niin, että harrastusaktiivisuus tulkitaan aikaisempaa arviota heikommaksi. Tätä arviota vastaan voidaan esittää kuitenkin ensinnäkin yleinen kehitysnuste ja toiseksi se, että nuorten kontrolliryhmän tulos kahden vuoden päästä koulutuksesta on edelleen sama kuin varttuneiden ikäryhmässä (kuviossa 1. kohta D). Arvostuksen muutos ei näin ollen liene vaikuttanut kovinkaan suuresti. Koulutuksen jälkeen molemmissa ikäryhmissä puoliset kokivat molemminpuolisen rakkauten sisällön selvästi epätavallisempänä kuin ennen koulutusta.

Epätavallista rakkautta, kasvua vahvistava tekijä

Ristiriitavaihe on eräs avioliiton välttämätön kehitysvaihe. Se käsitettäneen usein yksipuoliseksi, kielteiseksi ja jopa hävettäväksi. Tutkimus osoittaa kuitenkin U-muotoiselle kehitykselle

vastakkaisia tuloksia: molempien ikäryhmien me-hengen ja tunneilmaston (Kuvio 2.) paraneminen, ristiriitavaiheesta huolimatta, ennen tyhjän pesän vaihetta. Itsenäistyminen tapahtui suhdetta rakentavalla tavalla ja siihen liittyi usein oman jumalasuhteen vahvistuminen. Kotikeskeinen ideologia väheni, mutta toiminnallisesti perinteinen ja tyydytystä tuottava avioliittotyyppi vahvistui ja parit liittyivät voimakkaammin ympäristöönsä ja koulutuksen kautta muodostuneeseen suhdeverkostoon.

KUVIO 2. Koettu rakkaus (tunneilmasto)

B 1 nuoret, B 2 varttuneet

Koulutukseen tullessa avioliiton tunneilmasto on verrattain hyvä. Koulutettavat ovat keskimäärin ns. normaalipareja (A). He olivat melko tyytyväisiä puolisonsa puheisiin ja itsenäisiin tekoihin. Koulutuksen jälkeen puolison aiemukset koettiin selvästi epäitsekäämmiksi ja monipuolinen tyytyväisyys kasvoi (B 1 ja B 2). Molemmissa ikäryhmissä tyytyväisyys kasvoi voimakkaasti, vaikka kasvueroakin havaitaan. Nuoret siirtyvät ristiriitavaiheeseen, mutta se ei pysty estämään heidän tunneilmastonsa voimakasta paranemista (B 1). Toisaalta varttuneiden tyytyväisyys paranee rajusti (B 2). Heillä on parin vuoden "uusi ihasuhteiden vaihe", joka sittemmin normalisoituu tasolle, jolle nuortenkin tyytyväisyys on noussut (C).

Puolisoiden ristiriidan ratkaisukoulutuksessa, jossa korostettiin erityisesti rationaalisuutta, ei tunneilmasto parantunut vaikka puolisoitten taidot paranivatkin. Puolisot eivät myöskään pystyneet käyttämään taitojaan, kun riita sattui keittiössä, arkielämän rutiineissa. Tutkijat etsivät epäonnistumisen syytä mm. siitä, että koulutuksessa ei otettu huomioon romantiikkaa eikä epäitsekästä rakkautta, vaikka ne tutkijain mukaan kuuluvat välttämättä avioliittoon. (Harrel & Guerney 1976, 157-160.)

Varttuneessa avioliitossa romantiikka voi viritä puolison huomaavuudesta tai ymmärtämyksen osoittamisesta. Tähän ei enää vaikuta hänen epätäydellisyytensä, vaikka se vielä ajoittain herättäisikin pettymyksiä. Oma ja toisen epäkyvyttömyyttä ja väärintekoja voidaan silloin lähestyä ymmärtämyksellä ja anteeksiannolla, eivätkä ne enää uhkaa suhdetta. Psykoanalyysin termeillä asia ilmaistaan siten, että puoliso hyväksytään kokonaisobjektina. (Juntumaa, 1986) Kristillisessä avioliittomallissa kokonaisobjekti on varsin keskeinen, sillä puolisoitten välisen rakkauden tulee heijastaa Kristuksen varauksetonta, kokonaisvaltaista rakkautta. Koulutuksen jälkeistä kehitystä voidaan selittää vertaamalla sitä protestanttisen etiikan ja omaisuuden hankinnan yhteyteen. Weberhän toteaa, että protestantit tukivat omaisuuden rationaalista hankintaa, mutta vastustivat sen irrationaalista kerskakulutuskäyttöä. Protestanttisen etiikan mukaan ammattityö on edelleen Jumalan "tämänpuoleista" palvelemissa ja uskon aitouden merkki. Rikkauden tavoittelu on kuitenkin tuomittavaa elämän päämääränä, mutta ammattityön hedelmänä se on Jumalan siunaus. (Weber 1920).

Weber osoittaa siis etiikan (osa)merkityksen pääoman kertymiselle, mutta avioliitossa epäitsekäs rakkaus merkitsee *subdettä kehittävien mahdollisuuksien* kertymistä. Epäitsekäs rakkaus on tietopuolinen, kognitiivinen tekijä, joka suhteuttaa yksilön individualistisia vaatimuksia avioliiton vaatimaan yhteisvastuuseen. Epäitsekäisyys ei vaadi puolisoa muuttamaan, vaan antaa hänelle tilaa ja kannustaa häntä, mutta ottaa vastuun myös kehittyä itse. Ihannetapauksessa puolisoitten molemminpuolinen hyväksyntä ja kasvu ei ole "itsekästä rikkauden tavoittelua", vaan epäitsekästä rakkautta hedelmää. Emotionaalista puolta voidaan verrata vanhempien lapsiaan kohtaan tuntemaan rakkauteen, joka ei etupää-

sä nouse yhteiskunnan sanktioista, vaan aidosta kiintymyksestä. Tunneilmaston paraneminen osoittautui pysyväksi, mikä viittaa juuri siihen, että kysymyksessä ei ole pelkkä eettinen velvollisuus vaan ”elävä rakkaus”. Todellisuudessa perheen tehtävää ei voida pelkistää (vain) mielenterveystoiminnoiksi. Kasvatuksen ja terveydenhoidon näkökulmasta artikkelin alussa rajattu tehtävä on kuitenkin paikallaan. Tässä mielessä koulutus näyttää voivan edistää perheen tehtävää, ainakin sen aikuisjäsenten osalta. Parisuhteen kehitys etenee turvallisemmin ja se luo edellytyksiä vakaalle kasvulle. Tällä on vaikutuksensa perheen kokonaissysteemiin myös lasten osalta.

Tutkimusjoukko oli taustamuuttujiltaan verrattain samantyyppinen kuin kotimaassa viime vuosina tehdyissä perhetutkimuksissa. Lasten lukumäärä oli kuitenkin hieman suurempi kuin suomalaisessa perheessä keskimäärin. Kontrolliryhmän tulokset olivat samansuuntaisia kuin tutkimusryhmän tulokset. Tulosten yleistämistä vaikeuttaa kuitenkin mm. se, että muiden vastaavien koulutusjaksojen sisällöt ja kouluttajat muodostavat oman erilaisen yhteisvaikutuksensa koulutettaviin. Tulosten käytännön merkitys on koulutussuunnittelulle verrattain selkeä, mutta niiden arkielämän merkitystä on helppo yliarvioida. Tulosten poikkeaminen avioliiton keskimääräisyyksistä myönteiseen suuntaan rohkaisee kuitenkin pysyvästi aviosuhteessa elävää kansalaista.

KIRJALLISUUS

Berger Brigitte, Berger Peter, 1984, The war over the family, Hutchinson&CO, Tiptree, Essex, G.B.

Fitzpatrick, Anne M., 1988, Between husbands and wives. Communication in marriage. Sage series in interpersonal communication 7. Newbury Park, CA.

Harrel, Jan, Guerny, Bernard G. Jr., 1976, Training married couples in conflict negotiation skills. -Treating relationships. Ed. Olson, David H.L. Graphic Publishing Co. Inc. Lake Mills, Iowa.

Hämäläinen, Pekka, 1987, Perhe, pahin ja paras. KustannusOy Ajatus. Gummerus Oy, Jyväskylä.

Husén, Torsten, Postlethwaite, T.N., toim. 1985, International Encyclopedia of Education. Pergamon Press. Wheaton&Co, Exeter, G.B.

Juntumaa, Birgitta, Juntumaa, Rauno, 1986, Rakkaussuhde. Kirjayhtymä, Mänttä.

Lindgren, Jarl, 1986, Avioero ja ikä. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D, Nro 15/1986, Helsinki.

Melville, Keith., 1983, Marriage and family today. Random House Inc. N.Y.

Niemelä, Seppo, 1989, Avioliittokoulutus: Aviopuolisoiden suhde ennen ja jälkeen avioliittokoulutuksen. Pro Gradu tutkielma, Tampereen Yliopisto, kasvatustieteen laitos. Omakustanne.

Scanzoni, John, 1983, Shaping tomorrows family. Theory and policy for the 21st century. Sage library of social research 143, Beverly Hills, Ca.

Suomen Virallinen Tilasto 1991, VAPK, Helsinki

Väestö 1990,4; 1991, 3; 1991, 17, VAPK, Helsinki

Weber, Max, 1920, suom.laitos 1980, Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki. WSOY, Juva.